

DICȚIONAR

1000 de CUVINTE scrise cu cratimă

Ana Olteanu, Adelina Șinca, prof. Mihaela Miroiu

DICȚIONAR

1000 de CUVINTE

scrise cu cratimă

2. CRATIMA

Cratima este semnul ortografic cu cele mai multe funcții.
Utilizările cratimei

1. Are caracter:

- permanent (dă-l, s-a dus, ți-l dă, du-o etc.)
- accidental (de-abia, de abia; n-am, nu am)

2. Se folosește:

- între cuvinte;
- în interiorul cuvintelor;
- în interiorul unor abrevieri.

3. Leagă:

- cuvinte pronunțate fără pauză;
- unele interjecții identice repetate accidental;
- anumite prefixe pe baza derivatului;
- prefixele: *ne-* și *-re-*, prep. *de*, de la baza cuvântului care începe cu *î-*, atunci când se produce căderea acestuia;
- componentele compuselor cu un grad mediu de sudură. Ale unor locuțiuni și ale structurilor cu anumite substantive + adjective posesive;
- articolul hotărât enclitic sau desinența de unele cuvinte greu flexionabile;
- formatul final al numerelor ordinale, fracționare, de numeral cardinal corespunzător scris cu cifre;
- componentele unor abrevieri.

4. Desparte:

- silabele unui cuvânt pronunțat sacadat;
- segmentele unui cuvânt în cazul despărțirii acestuia la capăt de rând.

Cratima nu este precedată sau urmată de blank []

„Uneori, una și aceeași cratimă poate cumula mai multe funcții; de exemplu pe lângă marcarea calității de compus poate nota și atașarea unui element gramatical sau/și producerea unor fenomene fonetice (la sfântu-așteaptă, ucigă-l-crucea)” (Precizări în DOOM 2, 2005, pag. XL).

Cratima se folosește la:

a) scrierea cuvintelor compuse: drum-de-fier, floarea-soarelui, argint-viu, Gura-Humorului, Roșiorii-de-Vede

b) scrierea pronumelui personal forma neaccentuată: (mă, mi, te, ți, vă, vi, -i, i-, le, li, ne, ni) când se rostește împreună cu altă parte de vorbire (verb, substantiv, adjectiv, adverb etc.)

Acesta poate fi scris:

– înaintea unui cuvânt: i-am dat, l-am văzut, te-ai dus, iată-mă etc.

– intercalat: datu-i-ați, ad-o-ncoace, dându-mi-se, jucatu-v-ați etc.

– la sfârșitul unui cuvânt: spune-mi, cheamă-i, luând-o, aduceți-vă aminte etc.

c) scrierea pronumelui reflexiv ale cărui forme sunt identice cu cele ale pronumelui personal cu deosebirea că acțiunea verbului se răsfrânge asupra subiectului: (mi (îmi), ți (îți) ne, vă, mă, te) și forme proprii accentuate: sie, sieși, sine, și neaccentuate: și, își, se. Exemple: du-te, încheie-ți, plângându-și, s-a ivit, se-mpletesc, legănându-se, mă-ntâlnesc, ș-arătat, să-și termine etc.

d) scrierea formelor scurte ale verbului **a fi**: -s, s-, -i, i-. Exemple: totu-i alb, nu-s silitori, tare-s supărat, s-au dus, gândindu-s-au

e) scrierea formelor inversate ale timpurilor compuse: plecat-au de dimineață, pleca-vom toți, duce-m-aș și eu

f) contopirea într-o silabă a două cuvinte dintre care:

– pronume personal + pronume personal: Ea-i spune mamei sale.

– pronume demonstrativ + pronume personal: Aceasta-mi

place.

- pronume interogativ + pronume personal: Cine-mi spune adevărul?
- pronume nehotărât + verb: Toate-s corecte.
- adverb + pronume personal: Unde-l duc?
- Prepoziție + articol nehotărât: Amintirile de-o vară.
- conjuncție + pronume personal: Vino că-ți voi da.

Cratima leagă:

a) adjective posesive de substantive determinând grade de rudenie sau de relație socială: maică-mea, vecină-ta, bunică-mii, taică-tău, maică-mii, bătrănu-său, nevesti-mii;

b) se pune cratimă între conjuncția **și** și cuvintele care încep cu: a, î, o, u (se pierde astfel o silabă):

Exemple: Am un caiet și o carte.

Și-mprejur se auzeau zgomote.

Și-atunci au pornit la drum.

A fost în excursie și-un prieten.

Și-ncepe să cânte.

c) între cuvântul **nu** (pronume negativ) și cuvinte cu care se rostește împreună:

Exemple: n-aud / nu aud

nu-i trebuie / nu îi trebuie

nu-ncepe / nu începe

n-ați citit / nu ați citit

n-are / nu are

n-am / nu am

n-ai / nu ai

n-aveți / nu aveți

d) între cuvântul **că** și alte cuvinte cu care se rostește împreună sau cuvinte ca pronumele: îți, își, îmi:

Exemple: c-am ajuns / Spune-i că am ajuns.

c-aș încerca / Poate că aș încerca.
că-ți arată / Crezi că îți arată?
că-mi trebuie / Spune-i că îmi trebuie.
că-și amintește / Auzi că își amintește.

e) între cuvântul **să** și alt cuvânt din care s-a omis vocala **e** sau **ă** din **să**:

Example: să-l păcălească / Vrea să-l păcălească.
s-ajungi / Vrei să ajungi acasă?
să-mparți / Vrei să împarți cu el?
s-o văd / Doresc să o văd.

f) cuvinte care încep cu **î** sau cu prepoziția **în** și se rostesc împreună cu cuvântul precedat:

Example: A fost odată ca-n povești.
Mircea însuși mână-n luptă.
Vijelia-ngrozitoare. (M. Eminescu, Scrisoarea III)

Cratima se mai folosește:

1. În propoziție, când un cuvânt repetat formează o unitate.

Example: Gânduri-gânduri trec prin mintea mea.
Încet-încet a părăsit ședința.
Cete-cete de copii au plecat cu colinda.

2. În interiorul unor expresii formate din două cuvinte.

Example: În pădure se auzi dintr-o dată trosc-pleosc!
Ici-acolo se zărește un ochi de pământ.
Nitam-nisam s-a supărat pe mine.

3. Între două numerale care arată un număr aproximativ.

Example: Am așteptat trenu-n gară două-trei ore.
I-am oferit mamei trei-patru panseluțe.
Suntem în grup vreo patru-cinci copii.

4. În cuvinte care arată limitele unei distanțe.

Exemple: Șoseaua Râmnicu Vâlcea-Pitești este asfaltată.

Pe distanța Craiova-Timișoara circulă tren electric.

5. În cuvinte care arată un interval de timp.

Exemple: Vacanța mare este în perioada 15 iunie-15 septembrie.

În perioada 1 iulie-1 august sunt plecată în străinătate.

Observație!

Fac excepție expresiile: între orele 14 și 15, 12 și 13. Formularea 14-15, 12-13 este greșită.

6. Legarea unor cuvinte care se repetă identic sau cu unele modificări: doar-doar, încet-încet, prea-prea, poate-poate, încet-încetișor, singur-singurel.

7. Atașarea unor prefixe sau sufixe: ex-ministru, ex-prim-ministru, ex-președinte.

8. La scrierea cuvintelor: x-ul, x-urile, al XI-lea, a 11-a, lt-major, N-V, S-E, locotenent-major, nord-vest, sud-vest, cel de-al X-lea Congres, cea de-a zecea, ne-voie (absența voinței), pre-text (ceea ce precedă un text), a re-crea (a crea din nou).

Observație!

Se scriu într-un cuvânt: nevoie (necesitate), pretext (pretins motiv), a recrea (a se destinde).

Se scrie separat: mai-mult-ca-perfectul (noțiune gramaticală).

Se mai scriu cu cratimă:

1. Adjectiv + adjectiv: bun-platnic, instructiv-educativ, literar-artistic, rău-platnic, albi-argintii (globuri), dulci-acrișoare (mere), alb-negru (televizoare), galben-închis.

2. Adjectiv + vocala de legătură „o” + adjectiv: economico-

- financiar, greco-catolic, român-american, ruso-român.
3. Adverb + adjectiv: bine-crescut (cuvios), bine-cunoscut (celebru), bine-venit (oportun, agreat), nou-născut, propriu-zis, sus-numit, așa-zis, sus-pus, așa-numit.
 4. Substantiv denumind un punct cardinal + adjectiv: est-european, nord-american, nord-vestic, sud-dunărean.
 5. Adverbe compuse: azi-mâine, azi-noapte, astă-iarnă, alalteieri-dimineată, dis-de-dimineată, dintr-adins, dintr-acolo, dintr-odată, după-amiază, după-masă, într-adins, într-adevăr, într-acolo.
 6. Interjecțiile compuse: cioc-boc, haida-de, hodoronc-tronc, tranca-fleanca, hop-așa, hopa-țopa, tura-vura, tic-tac.
 7. Prepoziția compusă „de-a” din locuțiunile: de-a berbeleaca, de-a baba-oarba, de-a latul.
 8. Adjectiv + substantiv: bună-credință (onestitate), bună-cuviință (politețe), bun-gust (simț estetic), bun-plac, bun-rămas (adio), bun-simț (decentă), rea-credință, rea-voință, dublu-casetofon, triplu-sec, dublu-decalitru, triplu-voal.

Observație!

Se scrie într-un cuvânt: bunăstare (prosperitate).

Se scrie separat: bună creștere (bună dezvoltare).

Se scrie sudat: triplu salt.

Se scrie separat: dublu ve, triplu exemplar.

9. Pronume + substantiv: prim-balerin, prim-ministru, prim-plan, prim-procuror, prim-secretar, prim-solist, prim-viceprim-ministru.

Observație!

Se scriu separat: primul nostru ministru, primul nostru procuror.

10. Substantiv + adjectiv: argint-viu (mercur), coate-goale (per-

soană săracă), făt-frumos (tânăr frumos), gură-spartă (persoană care vorbește mult), mama-mare (bunica), sânge-rece (calm), vorbă-lungă (persoană care vorbește mult).

11. Prepoziția „după” + substantiv: după-masă, după-amiază.
12. Substantiv + prepoziție + substantiv: arbore-de-cacao, câine-de-mare, drum-de-fier, floare-de-colț, piatră-de-var.
13. Substantiv + substantiv în nominativ: an-lumină (unitate de lungime), bloc-turn, cal-putere (unitate de măsură), câine-lup, contabil-șef, cuvânt-cheie, mașină-capcană, pasăre-muscă, zi-muncă, zi-lumină.
14. Substantiv articulat + substantiv în genitiv: calul-dracului (libelulă), ciuboțica-cucului (plantă), ochiul-boului (plantă), raza-vânturilor (reprezentare grafică), floarea-soarelui (plantă), cerul-gurii (palatul bucal).
15. Izolări de propoziții, majoritatea epite: gură-cască (persoană distrată), ducă-se-pe-pustii (dracul), fie-iertatul (răposatul), fluieră-vânt (haimana), papă-lapte (nătăfleață), soare-apune (punct cardinal), soare-răsare (punct cardinal), ucigă-l crucea (dracul), ucigă-l toaca (dracul), zgârie-brânză (persoană zgârcită), zgârie-nori (construcție foarte înaltă).
16. Tipuri izolate: ca-la-Breaza (dans), cuvânt-înainte (prefață), mai-mult-ca-perfect (timp verbal), terchea-berchea (persoană de nimic) etc.

Prof. Mihaela Miroiu

3. GRAMATICĂ

A

● aceasta-mi

↙ + ↘
pron. dem.

Aceasta-mi e dorința.
Aceasta-mi e datoria.
pron. ref.,
pers. I, sing., d.
(formă neaccentuată)

● aceasta-ți

↙ + ↘
pron. dem.

Aceasta-ți e nepoata?
Numai **aceasta-ți-i** datoria?
pron. ref.,
pers. II, sing. d.
(formă neaccentuată)

● aceasta-i

↙ + ↘
pron. dem.

Aceasta-i școala ta?
Aceasta-i mama ta?
verb (a fi)

● acestea-s

↙ + ↘
pron. dem.

Acestea-s jucăriile tale?
Oare **acestea-s** toate?

verb (a fi)

● ad-ție (abrev. administrație)

● a-i

↙ + ↘

prep. (intră în
componenta
inf. prezent)

{ da
lua
arăta

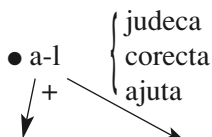
pron. pers. *merele de aur*
pers. III
sing./pl. ac./d.

Am pierdut mult timp pentru **a-i convinge**.

(pe ei, îi, i)

„Atunci se învioră **a-i da** o odaie
să lucreze numai Prâslea singur.”

P. Ispirescu, *Prâslea cel voinic și*

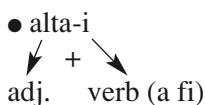
prep. (intră
în compo-
nența inf.
prezent)

pron. pers.
pers. II sing. ac.

Am adus caietul pentru **a-l**
corecta.

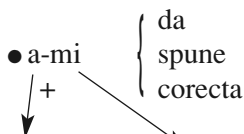
Nu este corect **a-l judeca** fără
cercetări

● al 10-lea, al 2-lea.....

Alta-i socoteala de acasă

Nu asta-i greșeala, ci **alta-i**.

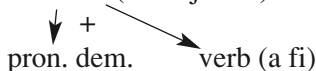
prep. (intră
în compo-
nența inf.
prezent)

pron. pers.
pers. I sing.
formă neaccentuată, d.

E lucru mare **a-mi da** o mână de
ajutor.

Este corect **a-mi spune** adevărul.

● astea-s (limbaj fam.)

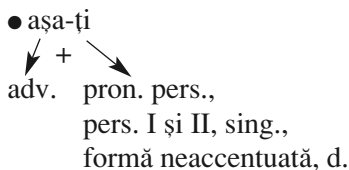

Astea-s cele mai bune.

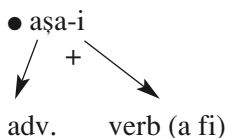
Nu cred că **astea-s** indicate.

● așa-mi

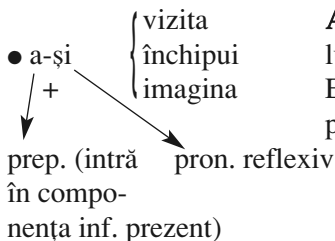
Așa-mi trebuie dacă n-am fost
atent.

Așa-ți spun părinții?

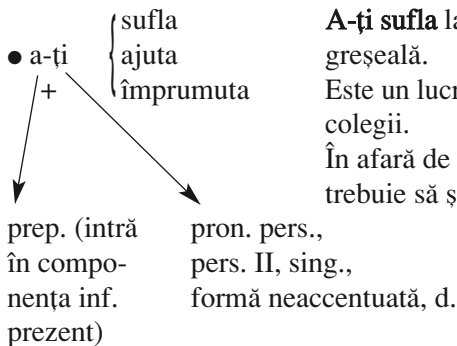

Așa-i de cald afară!
Așa-i el; mereu conștiincios.

A-și vizita bunicii este un lucru frumos.
 Este bine **a-și rezolva** singur problemele.

- așa-zis (loc. adv.)
- a-și ține gura (loc. verbală) – a tăcea

A-ți sufla la lucrare este o mare greșală.
 Este un lucru bun **a-ți ajuta** colegii.
 În afară de **a-ți face** temele, trebuie să și înveți.

Adverbe compuse

(adj. pron. + subst.)

- astă-iarnă (iarna trecută) (2)
- astă-noapte (noaptea trecută)
- astă-primăvară (primăvara trecută)
- astă-seară (în seara aceasta)
- astă-toamnă (toamna trecută)
- astă-vară (vara trecută)

Substantive și adjective compuse

(adj. + adj.)

- alb-albastru adj. m. și f.
- alb-negru (televizor) s. m.
- alb-azuriu adj. m. și f.
- alb-deschis adj. m. și f.
- alb-gălbui adj. m. și f.
- alcalino-pământos (metal) s. m.
- amor-propriu s. n. art. amorul propriu s. + adj.
- amperi-oră s.m. s. + s.

Substantive compuse din:

(adj. + vocala de legătură „o” + subst.)

- anglo-american adj. + subst. m. + f. și s.
- anglo-francez adj. + subst. m. și f./s.
- anglo-nomad adj. + subst. m. și f./s
- anglo-saxon adj. + subst. m. și f.

Adverbe compuse

- azi-dimineață adv. (adv. + subst.)
- azi-după-masă adv. (adv. + adv.)
- azi-după-amiază adv. (adv. + adv.)
- azi-mâine adv. (adv. + adv.)

B

Substantive compuse

- bas-bariton, s.m. pl. bași-baritoni
- bas-age s.f. pl. bas-agele
- bas-boier s.m.

Adjective compuse

(adj. + adj.)

- bine-credincios adj. m. și f
- bine-crescut (cuviniincios) adj. m. și f.
- bine-venit (oportun) adj. m. și f.

Substantive compuse

(adj. + subst.)

- bună-creștere (politețe) s.f.
- bună-credință (onestitate) s. f.
- bună-cuviință (politețe) s. f.
- bun-gust (simț estetic) adj.
- bun-plac (arbitrar) s. n.
- bun-platnic adj. m.

Substantiv + pronume posesiv/adj. pron. posesiv

- bunică-mea **Bunică-mea** se cunoaște cu **bunică-ta**
- bunică-ta din tinerețe.
- bunică-sa

Adjective compuse

(subst. + vocala de legătură „o” + adj.)

- burghezo-democratic adj. m. și f.
- burghezo-moșieresc adj. m. și f.
- burghezo-moșierime adj. m. și f.

- Bruxelles-ul (articulat)

C

- c-a (tempo rapid) Cred **c-a** venit.
- ↓ + A zis **c-a** terminat.
- conj. (omisă verb aux.
- vocala „ă”) (intră în componența
- ind. perf. compus)

- că- { mi
 - { ți
 - { l
 - { i
 - ↓ + ↓
 - conj. pron. pers.
 - formă neaccentuată
- Poate **că-mi** trebuie. (d)
 N-am știut **că-ți** trebuie. (d)
 Dacă îl vezi spune-i **că-l** aștept. (ac.)
 Am aflat **că-i** lipsește adresa. (d)